

Väliaikainen poikkeaminen vesivoimalaitoksen lupamääräyksistä sähköjärjestelmän tasapainottamiseksi

Lupapoikkeamahanke

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Esityksen sisältö

1. Hankkeen tarkoitus, tavoitteet ja aikataulu
2. Säännösehdotukset
3. Säännösehdotusten vaikutukset

Hankkeen tarkoitus, tavoitteet ja aikataulu

1. Työryhmän toimeksianto (1/2)

- Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelma (kohta 7.1 7.1 Edullista, puhdasta ja toimitusvarmaa sähköä suomalaisille ja heidän työpaikoilleen):
”Hallitus vahvistaa energiajärjestelmälle tärkeän säätökykyisen vesivoiman toimintaedellytyksiä. Vesilain päivittämisen yhteydessä huolehditaan siitä, että kansantaloudelle ja yleiselle edulle tärkeät hankkeet ovat edelleen mahdollisia. Vesivoiman säätökykyä parannetaan vesipuitedirektiivin mahdollistamissa rajoissa. [---] Vesivoimalla tuotetun tehon korotusmahdollisuuksia parannetaan kriisitilanteita ajatellen.”
- Energia-alan kasvutoimikirjaukset hallituksen puoliväliriihessä:
”Vesivoiman erinomaisen säätökyvyn vuoksi jo olemassa olevan vesivoiman toimintaedellytykset tulee säilyttää. Vesivoimaan (ml. pumppuvoimalaitokset) ei kohdisteta tuotantoa ja erityisesti sen säätökykyä heikentäviä uusia ympäristövaatimuksia. Vesipuitedirektiivin toimeenpanossa käytetään täysimääräisesti kansallinen liikkumavara. Vesipuitedirektiivin toimeenpano ei saa johtaa vesivoiman säätökyvyn heikentymiseen sähköjärjestelmän kannalta merkittävässä vesivoimaloissa.”

Työryhmän toimeksianto (2/2)

Työryhmän asettamispäätös:

”Tavoitteena on muuttaa vesilakia siten, että tuotantoaan säätämään kykenevä vesivoimalaitos voisi väliaikaisesti, viranomaisen asiaa koskevan nimenomaisen päätöksen perusteella poiketa lupamääräyksistä, jos sähköjärjestelmän tasapainottaminen tätä poikkeuksellisesti edellyttää.”

2. Hankkeen tausta (1/2)

- sähköjärjestelmän vakaus edellyttää, että sähköjärjestelmä on kaiken aikaa tasapainossa → sähköä tuotettava joka hetki sama määrä kuin sitä kulutetaan
- monet tekijät (esim. tuulivoiman tuotantoennusteiden poikkeamat, voimalaitosten häiriöt, siirtoyhteyksien vioittuminen, sään ääri-ilmiöt) voivat aiheuttaa poikkeamia tähän tasapainoon
- poikkeamia voi ilmetä milloin tahansa, mistä syystä säätösähkön jatkuva saatavuus ja riittävä kapasiteetti on välttämätöntä
- kantaverkkoyhtiö Fingrid huolehtii verkon tasapainotuksesta sähkömarkkinoilta hankittavien reservien avulla ja omalla tuotannolla

Hankkeen tausta (2/2)

- vesivoima soveltuu erityisen hyvin reservituotannoksi sääriippumattomuutensa ja kustannustehokkaan ja nopean säädettävyytensä ansiosta
- voimalan tuotantotehon mukauttaminen merkitsee juoksutusten muuttamista lyhyellä aikavälillä
- lähtökohtana on, että toiminnan harjoittamisen edellytykset ratkaistaan vesilain (587/2011) mukaisessa lupamenettelyssä
- lupamääräysten tarkistaminen mahdollisine muutoksenhakumenettelyineen on kuitenkin pitkäkestoinen menettely, ja kaikkien lupien tarkistaminen veisi vuosia
- suuren ja mahdollisesti useamman poikkeaman sattuessa tarve yksittäisen voimalaitoksen lupamääräyksiä laajempaan juoksutusten muutoksiin saattaa aktualisoitua hyvinkin nopeasti
- tällaisia poikkeuksellisia häiriötilanteita varten tarvitaan nopeasti käyttöön otettavissa oleva mekanismi, jolla sähköjärjestelmän vakautta voidaan tukea vesivoimatuotantoa säätämällä
- tällainen mekanismi luotaisiin ainoastaan sähköjärjestelmän poikkeuksellisia häiriötilanteita varten – hankkeessa ei ole kyse eikä siinä arvioida vesivoimalaitosten tavanomaista toimintaa tai siihen kuuluvaa lyhytaikaissäännöstelyä

3. Hankkeen aikataulusta

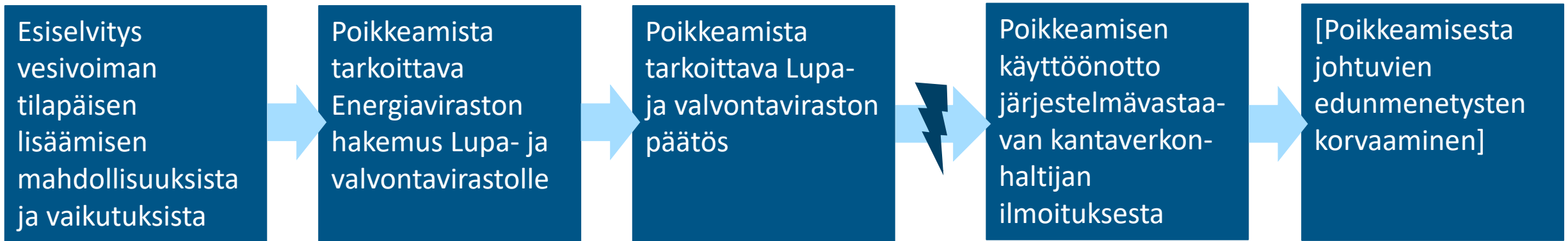
- perusvalmistelu 10/2025-4/2026; sidosryhmätilaisuus 3/2026
- lausuntokierros ja esityksen kääntäminen 4-6/2026
- esityksen jatkovalmistelu ja viimeistely 7-8/2026
- HE eduskunnalle 8-9/2026
- voimaan vuonna 2027?

Säännösehdotukset

Yleiskuva poikkeamasta sääntelymekanismina

- poikkeamalla varauduttaisiin sähköjärjestelmän poikkeuksellisiin, vakaviin häiriötilanteisiin: mekanismi kuuluisi tasehallinnan viimesijaisten keinojen kategoriaan normaalioloissa
- poikkeamisen edellytykset lakiin
  - otetaan huomioon EU:n lainsäädäntö
  - sähkön korkea hinta/rajut hintavaihtelut eivät ole poikkeamisen edellytys
- poikkeamalla saatavissa olevaa lisätehoa ja ympäristövaikutuksia selvitettäisiin viranomaisvetoisesti etukäteen
- poikkeamista hakisi Energiavirasto, ja asian ratkaisisi Lupa- ja valvontavirasto
- poikkeaman käyttöönotto tapahtuisi kantaverkonhaltijan ilmoituksella laissa säädettyjen edellytysten täytyessä häiriötilanteessa
- poikkeaminen ei olisi voimalaitoksen omistajan päätösvallassa
- poikkeaman käyttöönotto velvoittaisi vesivoimalaitoksen ryhtymään päätöksen mukaisiin toimenpiteisiin
- poikkeaminen ei voisi kestää pidempään kuin on välttämätöntä

Lupamääräyksistä poikkeaminen vaiheittain

Säännösehdotukset

- Vesilaki (587/2011)
  - [Selvitys vesivoiman tilapäisen lisäämisen mahdollisuuksista ja vaikutuksista (18 luvun xx §)]
  - Lupamääräyksistä poikkeaminen sähköjärjestelmän käyttövarmuuden turvaamiseksi (18 luvun 5a §)
  - Menettely lupamääräyksistä poikkeamista koskevassa asiassa (18 luvun 5b §)
  - Lupamääräyksistä poikkeamisesta johtuva edunmenetys (18 luvun 6a §)
- Laki energiavirastosta (870/2013)
  - Tehtävät (1 §)
- Valtioneuvoston asetus vesitalousasioista (1560/2011)
  - Lupamääräyksistä poikkeaminen (8 a §, hakemuksessa ilmoitettavat tiedot)

Seuraavilla dioilla esitellään poikkeamaa koskevat säännösehdotukset ja kunkin ehdotuksen keskeinen sisältö. Tätä ennen esitetään pääkohdat vesivoiman lisäämisen mahdollisuuksia ja vaikutuksia koskevasta selvityksestä.

Selvitys vesivoiman tilapäisen lisäämisen mahdollisuuksista ja vaikutuksista

- Asiantuntijakuulemisissa nostettu esiin tarve kartoittaa ennakolta vesivoiman hetkelliset lisäysmahdollisuudet ja niiden vaikutukset
- Selvitystyö tukisi poikkeamista koskevan hakemuksen laadintaa
- Selvitystyön sisältö ja oikeudellinen puitekehys edelleen työryhmän pohdittavana

18 luku

Erinäisiä säännöksiä

5 a §

Lupamääräyksistä poikkeaminen sähköjärjestelmän käyttövarmuuden turvaamiseksi

Lupa- ja valvontavirasto voi sähköjärjestelmän käyttövarmuuden turvaamiseksi määrätä hankkeesta vastaavan poikkeamaan väliaikaisesti vesivoimalaitoksen tai säännöstelyä koskevaan lupaan sisältyvistä juoksutusta ja vedenkorkeutta koskevista määräyksistä ja antaa muita tarpeellisia määräyksiä. Määräykset voidaan ottaa käyttöön, kun markkinoilta saatavat tasehallintaresurssit eivät riitä varmistamaan sähköjärjestelmän käyttövarmuutta. Päätös voidaan antaa enintään 12 kuukauden ajaksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettut määräykset voidaan antaa sen estämättä, mitä tässä laissa säädetään luvan myöntämisen edellytyksistä. Jos poikkeaminen vaarantaa pintavesimuodostuman tilatavoitteen saavuttamisen vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain 20 a §:n vastaisesti tai jos toimenpiteistä voisi aiheutua mainitun lain 20 b §:n vastaista vesimuodostuman tilan heikentymistä, poikkeaminen voidaan kuitenkin sallia vain, jos Lupa- ja valvontavirasto myöntää vaatimuksista poikkeuksen mainitun lain 20 c §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä.

Poikkeamista tarkoittavassa päätöksessä on annettava tarvittavat määräykset poikkeuksen aikana noudatettavasta veden enimmäis- ja vähimmäiskorkeudesta ja veden juoksutuksesta, poikkeamisesta aiheutuvien haittojen välttämisestä sekä vesiympäristöön kohdistuvien vaikutusten tarkkailusta. Poikkeamista koskeva Lupa- ja valvontaviraston päätös saadaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta.

Lupamääräyksistä poikkeaminen sähköjärjestelmän käyttövarmuuden turvaamiseksi

- Poikkeamista tarkoittavat määräykset antaisi Lupa- ja valvontavirasto
- Poikkeamisen kohteena vesivoimalaitoksen tai säännöstelyä koskevaan lupaan sisältyvät juoksutusta ja vedenkorkeutta koskevat määräykset
  - Joissain tapauksissa vesivoimalaitoksen lupaan nähden erillisessä säännöstelyluvassa voidaan määrätä juoksutuksesta ja vedenkorkeudesta siten, että vesivoiman tuotannon kasvattaminen edellyttää myös ko. määräyksistä poikkeamista
- Päätöksessä annettaisiin lisäksi tarvittavat määräykset esim. haittojen välttämiseksi, vaikutusten tarkkailusta ja yleisen turvallisuuden varmistamiseksi
- Määräysten tarkoituksena on varautua tilanteisiin, joissa markkinoilta saatavat tasehallintaresurssit eivät riitä varmistamaan sähköjärjestelmän käyttövarmuutta
  - Poikkeama kuuluisi siten tasehallinnan viimesijaisten keinojen kategoriaan, joilla pyritään välttämään valtakunnallinen sähköpula ja sen tarkoittamat kiertävät sähkökatkot
- Päätöksen voimassaolo olisi rajattu enintään 12 kuukauteen
- Kyse olisi määräaikaisesta, sähköjärjestelmän käyttövarmuutta poikkeuksellisissa häiriötilanteissa turvaavasta mekanismista, jota koskevaan harkintaan vesilain yleiset luvan myöntämisen edellytykset ja hakemusasian käsittelyä koskevat säännökset eivät ongelmitta sovellu
- Jos poikkeaminen voisi vaarantaa EU:n vesipuitedirektiivin (2000/60/EY) mukaisten vesienhoitotavoitteiden noudattamisen, edellyttäisi poikkeamasta määrääminen, että Lupa- ja valvontavirasto myöntää ympäristötavoitteista vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) 20 c §:ssä tarkoitettun poikkeuksen

18 luku
Erinäisiä säännöksiä
5 b §

Menettely lupamääräyksistä poikkeamista koskevassa asiassa

Hakemuksen edellä 5 a §:ssä tarkoitettuun lupamääräyksestä poikkeamiseen voi tehdä Energiavirasto. Asian käsittelyyn sovelletaan, mitä 11 luvussa hakemusasian käsittelystä säädetään. Jos asian kiireellisyys sitä edellyttää, poikkeamista koskeva asia voidaan käsitellä noudattamatta, mitä 11 luvun 6, 7, 8, 10, 11 ja 21 §:ssä säädetään.

Järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan on ilmoitettava etukäteen hankkeesta vastaavalle ja Lupa- ja valvontavirastolle poikkeamisen edellyttämiin toimiin ryhtymisestä. Ilmoitus voidaan tehdä ja toimiin ryhtyä, kun markkinoilta saatavat tasehallintaresurssit eivät riitä varmistamaan sähköjärjestelmän käyttövarmuutta. Päätöksen nojalla toteutettavien toimien kesto on rajattava siihen, mikä on välttämätöntä sähköjärjestelmän palauttamiseksi normaalitilaan.

Menettely lupamääräyksistä poikkeamista koskevassa asiassa

- Poikkeamisesta tarkoittavan hakemuksen tekisi Energiavirasto
- Poikkeamista koskevan asian käsittelyyn sovellettaisiin vesilain 11 luvun säännöksiä – kuitenkin siten, että asian kiireellisyys voisi joissain tapauksessa oikeuttaa poikkeamisen hakemuksesta tiedottamista, kuulemista ja päätöksen sisältöä koskevista säännöksistä
- Poikkeamista koskeva päätös itsessään ei vielä velvoittaisi luvan haltijaa päätöksessä tarkoitettuihin poikkeuksellisiin toimiin
- Poikkeaman käyttöönotto edellyttäisi, että järjestelmävastaava kantaverkonhaltija tekee tätä tarkoittavan ilmoituksen luvanhaltijalle ja Lupa- ja valvontavirastolle
- Kantaverkonhaltija voisi tehdä ilmoituksen vain edellyttäen, etteivät markkinoilta saatavat tasehallintaresurssit riitä varmistamaan sähköjärjestelmän käyttövarmuutta
  - Ensisijaisesti sähköjärjestelmän tasehallintaan tulee käyttää reservimarkkinoiden tuotantoa – poikkeama voitaisiin ottaa käyttöön vasta siinä vaiheessa, kun nämä eivät riitä, ja uhkana on sähköpula (eli jouduttaisiin turvautumaan kiertäviin sähkökatkoihin)
- Poikkeaman käyttöönotto perustuisi siten kantaverkonhaltijan arvioon sähköjärjestelmän tilanteesta ja kantokyvystä
- Kantaverkonhaltijan ilmoituksessa tulisi yksilöidä voimat, joilla poikkeama otetaan käyttöön sekä tarvittava lisäteho ja –tuotanto
- Poikkeaman tarkoittamat toimenpiteet rajattaisiin vain siihen, mikä on välttämätöntä sähköjärjestelmän palauttamiseksi normaalitilaan

18 luku
Erinäisiä säännöksiä
6 a §

Lupamääräyksistä poikkeamisesta johtuva edunmenetys

Edellä 5 a §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä aiheutuneista omaisuutta välittömästi kohdanneista edunmenetyksistä on suoritettava korvaus valtion varoista. Jos korvaukseen oikeutettu on saanut 5 a §:ssä tarkoitettua tapahtumasta tai poikkeamisen nojalla toteutetuista toimenpiteistä hyötyä, korvausta voidaan kohtuuden mukaan sovitella.

Lupa- ja valvontavirasto voi poikkeamisen päättymisen jälkeen, jos aiheutuneiden edunmenetysten laatu ja laajuus tai asianosaisten suuri määrä sitä edellyttää, antaa korvauksia koskevan esityksen laatimisen elinvoimakeskuksen tehtäväksi. Muutoin korvausasiassa noudatetaan soveltuvin osin, mitä 13 luvun 8 §:ssä säädetään erillisistä korvausasioista.

Lupamääräyksistä poikkeamisesta johtuvien edunmenetysten korvaaminen

- Haittojen vähentämiseksi poikkeamapäätökseen otettaisiin tarpeelliset haittojen välttämistä koskevat määräykset
- Määräyksistä huolimatta poikkeaman käytöstä voisi seurata yksityisille edunmenetyksiä, joiden sietämistä ei voi pitää kohtuullisena, vaan jotka tulisi korvata
- Edunmenetysten korvaaminen tapahtuisi poikkeaman käyttämisen jälkeen
- Sähköjärjestelmän käyttövarmuus, jota poikkeamalla turvataan, on tärkeää koko yhteiskunnalle ja sen keskeisille toiminnolle, eikä poikkeamaa aktivoita lupien haltijoiden intressissä → vastuuta edunmenetyksistä ei voida kohdentaa aiheuttamisperiaatteen mukaisesti lupien haltijoille
  - ehdotetaan, että korvausten maksajana olisi valtio
- Poikkeamatilanteessa turvattava sähköjärjestelmän käyttövarmuus on koko yhteiskunnan kannalta painava yleinen etu, josta myös mahdolliset haitankärsijät hyötyvät, mikä puoltaa haittojen korvattavuuden jonkinasteista rajoittamista
  - ehdotetaan, että menetysten korvattavuus rajattaisiin omaisuutta välittömästi kohdanneisiin edunmenetyksiin (ks. vastaavanlainen rajaus esim. vaarantorjuntatoimien toteutukseen liittyen VL 18:6:ssä)
- Lisäksi mahdollisuus sovitella korvausta, jos korvaukseen oikeutettu on saanut korvausoikeuden perustavasta tapahtumasta tai toimista etua itselleen

Menettelystä:

- Yksittäiset korvausasiat olisi tarkoituksenmukaisinta käsitellä hakemusten perustella
- Jos korvattavat edunmenetykset jakautuvat laajalle ja niitä on paljon, olisi haitankärsijöiden ja viranomaisten resurssien tehokkaan käytön kannalta parempi selvittää korvaustarpeet ja selvityksen perusteella ehdottaa korvaukset viranomaisvetoisesti
  - ehdotetaan, että Lupa- ja valvontavirasto voisi tällaisissa tilanteissa antaa korvauksia koskevan selvityksen ja esityksen elinvoimakeskuksen tehtäväksi

Lakiin energiavirastosta ja vesitalousasetukseen ehdotettavat täydennykset

- Ehdotusten mukaan poikkeamaa koskevan hakemuksen tekisi Energiavirasto
- Kyse olisi Energiavirastolle vesilaissa osoitetusta tehtävästä, joka on aiheellista mainita Energiavirastosta annetun lain (870/2013) mukaisissa viraston tehtävissä (1 §)
- Lisäksi vesitalousasetusta olisi aiheellista täydentää säännöksellä poikkeamaa koskevassa hakemuksessa ilmoitettavista tiedoista

Laki Energiavirastosta

1 §

Tehtävät

Sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvontaa ja seuranta, sähkö- ja maakaasumarkkinoiden toimivuuden, energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian käytön edistämistä sekä energiapolitiikan, kasvihuonekaasujen päästökaupan ja energiatehokkuuden toimeenpanotehtäviä varten on Energiavirasto.

Energiavirasto hoitaa tehtävät, jotka sille on annettu:

— — — — —
23) vesilaissa (587/2011)
— — — — —

Valtioneuvoston asetus vesitalousasioista

8 a §

Lupamääräyksistä poikkeaminen

Vesilain 18 luvun 5a §:ssä tarkoitettua poikkeamista tarkoittavassa hakemuksessa on esitettävä:

- 1) hakijan nimi ja yhteystiedot;
- 2) poikkeamisen tarkoitus ja yleiskuvaus;
- 3) yleiskuvaus siitä vesistön osasta, johon poikkeaman vaikutukset ulottuvat;
- 4) yleiskartta poikkeaman vaikutusalueesta;
- 5) poikkeaman piiriin kuuluvat vesivoimalaitokset ja muut hankkeet;
- 6) selvitys tavoitellusta sähköntuotantotehon lisäyksestä;
- 7) selvitys sähköntuotantotehon kasvattamisen edellyttämistä muutoksista laitosten veden enimmäis- ja vähimmäiskorkeuteen ja juoksutukseen;
- 8) poikkeuspäätöksen ajallinen kesto ja arvio päätöksen nojalla toteutettavien toimenpiteiden kestosta; ja
- 9) jos poikkeaminen voi edellyttää vesien ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain 20 c §:n mukaista poikkeamista, selvitys poikkeamisen edellytysten täyttymisestä.

Säännösehdotusten vaikutukset

Säännösehdotusten vaikutuksista 1/2

- Ehdotuksista voi seurata vaikutuksia niin viranomaisille, toiminnanharjoittajille, mahdollisille haitankärsijöille, valtiolle kuin ympäristöllekin
- Viranomaisille (Lupa- ja valvontavirasto, Energiavirasto, vesitalous- ja kalataloustehtäviä hoitavat elinvoimakeskukset) voi aiheutua kustannuksia vesivoiman tilapäisen lisäämisen ja sen vaikutusten selvittämisestä, poikkeamista tarkoittavien hakemusten valmistelusta, päätösten tekemisestä sekä päätösten noudattamisen valvomisesta
- Toiminnanharjoittajat saisivat sähköjärjestelmän toimintaperiaatteiden mukaan määräytyvän korvauksen poikkeaman nojalla tuotetusta lisäsähköstä, joissain tapauksissa kustannuksia voisi kuitenkin aiheutua menetetyistä vesivoimasta tai esim. laitteistoon kohdistuvan rasituksen seurauksena
- Toiminnanharjoittajille voisi aiheutua kustannuksia myös vesivoiman lisäämistä koskevan selvityksen valmisteluun osallistumisesta

Säännösehdotusten vaikutuksista 2/2

- Poikkeaman käyttöönoton tarkoittamat toimenpiteet voivat aiheuttaa haittoja ympäristönkäytölle ja ympäristölle
  - muun muassa rantakiinteistöjen ja rakennelmien käytölle, elinkeinon harjoittamiselle (kalatalous, matkailuelinkeinot, maa- ja metsätalous), vesistön virkistyskäytölle, kulkuyhteyksille, vesiympäristölle ja vesiekosysteemille luonnon osina
  - vaikutusten merkittävyyteen vaikuttavat monet tekijät (mm. ajankohta, vesitilanne, juoksuutusten muutosten nopeudet ja kesto)
- Valtiolle voi aiheutua kustannuksia haitankärsijöille maksettavista korvauksista

www.oikeusministerio.fi | www.justitieministeriet.fi